

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת בלק תשע"ט¹

לא לשמוע לעצת בלעם הרשע

כמו שמפורש בפסוק: "לא הביט אָנן בַּיַעקב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בַּיַעקבֹּאֵל". נמצא, שכל מטרתו של בלעם בפסוק זה היתה לתת עצה רעה לישראל, להסיתם לחטוא (וכפי שיעץ גם לבלק לעשות להם), כדי שהקב"ה יכעס עליהם ויענישם. וקשה, לכאורה: וכי מעצמו אמר בלעם "לא הביט אָנן בַּיַעקב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בַּיַעקבֹּאֵל"? הרי ה' הוא ששם דברים אלו בפיו! "הַדְּבָר אֲשֶׁר יִשִּׁים אֱלֹהִים בְּפִי - אֲתוֹ אֲדַבֵּר" (במדבר כב, לח). כיצד אפוא אומרים חז"ל, שבלעם התכוין בדברים אלו לתת עצה רעה לישראל, כדי שיחטאו ויענשו? התשובה היא, שאכן ה' שם את הדברים הללו בפי בלעם, ומצד זה הדברים הם דברי ה', ויש בהם כוונה טובה ומשמעות טובה. מהי הכוונה הטובה והמשמעות הטובה של הדברים? - הכוונה הטובה היא, שישנה באמת בחינה כזו, ש"לא הביט אָנן בַּיַעקב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בַּיַעקבֹּאֵל", וזהו ע"י זכות אבות, או בזכות חשבונות אחרים³. ונלכך בתפלת ראש השנה אנו אומרים פסוק זה בברכת "מלכויות", כדי לעורר הנהגה זו של הקב"ה כלפינו ביום הדין].

ואולם, מצד שני, כשבלעם אומר "לא הביט אָנן בַּיַעקב", הוא אינו מתכוין למשמעות החיובית של הדברים. בלעם אדעתא דנפשיה קעביד, ומתכוין להכניס בדברים אלו כוונה משלו - לומר לישראל שאין להם לחשוש מן החטא, כדי שיחטאו ויענשו. מחשבה רעה זו, היא שגרמה לחז"ל להתייחס לפסוק זה כפי שראינו במדרש, ומצד זה אמרו חז"ל מה שאמרו במדרש.

למה בלעם כמעט הצליח

ואכן, מחשבתו הרעה של בלעם "נשאה פירות". מיד אחרי הברכות של בלעם אנו רואים שבאמת כך קורה, שישראל חוטאים, ונענשים קשות. "וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹר, וַיַּחַר אֶף ה' בַּיַעקבֹּאֵל". רבים מאד נהרגו ומתו בסיפור הזה. כמאה וחמישים אלף איש נהרגים ע"י דיני ישראל⁴ (ע"י רש"י ורמב"ן שם, ה), ועוד עשרים וארבעה אלף מתים במגפה (שם, ט), ובסך הכל - כמאה ושמונים אלף איש, שהם "רֹבֵעַ יִשְׂרָאֵל"⁵ (כלשון הרמב"ן), מוצאים את מותם בפרשה הזו, והכל בגלל עצת בלעם.

ה"הצלחה" של בלעם היתה עלולה להיות עוד יותר גדולה, לולא פינחס שקינא את קנאת ה' ועצר את המגפה. הקב"ה הרי מעיד, "פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר... הִשִּׁיב אֶת חַמַּתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי" (שם, יא). לולא עשה פינחס מה שעשה, היה הקב"ה ח"ו מכלה את ישראל. עד כדי כך היתה "מוצלחת" עצתו של בלעם, שהיה בכוחה להביא את הקב"ה לכלות את ישראל.

כי למרות ש"לא הביט און ביעקב", אבל התורה הרי אומרת גם "וְלֹא יִרְאָה כֶּךָ עֲרֹת דְבָר, וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ". כשיש

"לא הביט און ביעקב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בַּיַעקבֹּאֵל" בסוף הפרשה מסופר: "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים, וַיַּחַל הָעַם לְזַנּוֹת אֵל בְּנוֹת מוֹאָב. וַתִּקְרְאֵן לָעַם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן, וַיֹּאכְלֵן הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְאֱלֹהֵיהֶן. וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹר, וַיַּחַר אֶף ה' בַּיַעקבֹּאֵל" (במדבר כה, א-ג). של מי היה הרעיון הנורא הזה, להכשיל את ישראל באופן חמור כל כך בעריות ובעבודה זרה? - בפרשת מטות מסופר, שהיתה זו עצתו של בלעם הרשע: "הֲנֵן הִנֵּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלַעַם, לְמַסָּר מֵעַל בְּה' עַל דְּבַר פְּעֹר, וַתְּהִי הַמַּגְפָּה בַּעֲדַת ה'" (שם לא, ט). אחרי שנוכח בלעם לראות שאי אפשר לקלל את ישראל, ניסה להתגבר עליהם באופן אחר. הוא אומר לבלק: "אלקיהם של אלה שונא זימה הוא" (סנה' קו, א), וא"כ העצה להתגבר על ישראל היא על ידי הכשלתם בזימה, שהתורה אמרה עליה: "וְלֹא יִרְאָה כֶּךָ עֲרֹת דְבָר, וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ" (דברים כג, טו), "מלמד שהעריות מסלקות את השכינה" (ספרי שם סי' רנ"ח). אחרי סילוק השכינה מישראל, יהיה ניתן להתגבר עליהם בקלות. זוהי עצתו של בלעם לבלק.

אבל לפני העצה שנותן בלעם לבלק, הוא נותן עצה גם לישראל (כהכנה והשלמה לעצה שנתן לבלק). מה העצה שנותן בלעם לישראל? אומר בלעם כך: "לא הביט אָנן בַּיַעקב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בַּיַעקבֹּאֵל"! (במדבר כג, כא) גם אם יש ליקויים רוחניים בעם ישראל - אָנן וְעֵמֶל - הקב"ה מתעלם מהם. כביכול אינו מביט ואינו רואה אותם². "לא הביט... וְלֹא רָאָה...". ואם כך, הרי המצב שלכם הוא מצויין! אינכם צריכים לפחד מה' יותר מדי! תוכלו לחטוא כמה שתרצו, ושום דבר לא יקרה לכם!

אבל חז"ל אומרים על עצה זו כך: "מוֹכִיחַ אָדָם, אַחֲרֵי חֵן יִמְצָא מִמֶּחְלֵיק לְשׁוֹן (משלי כה, כג). [כלומר: המוכיח אדם על עבירות שבידו, לאחר זמן ימצא חן בעיניו יותר ממחליק לשון (רש"י שם)]. מוכיח אדם - זה משה, שהוכיח את ישראל. מחליק לשון - זה בלעם. למה היו דומין משה ובלעם? לָכֵן מֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי פִדְגוּגִין (=חונכים שאחראים עליו), אחד אוהב ואחד שונא. זה שהיה אוהב, היה מזהירו ואומר לו: "בני, הזהר בעצמך שלא תעשה עבירה! שאביך דָּן, ואם שומע שעברת עבירה, אע"פ שהוא אביך, אינו נושא לך פנים!" והאחד שהיה שונא אותו, אמר לו: "מה אתה מִיִּצֵר? אביך מלך! עשה כל תאוהך ואל תתירא משום בריה, כי אביך אינו מקפיד עליך" (והתכוין בעצה זו לגרום לכך, שהמלך יכעס על בנו וידיח אותו מירושת המלכות). כך, הבן - אלו ישראל, הִשְׁנִי פִדְגוּגִין - הם משה ובלעם. משה היה אוהבם ואמר להם: "הִשְׁמְרוּ לְכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם... וַתִּרְחַ אֶף ה' בְּכֶם" (דברים יא, טז-יז)... אבל בלעם היה אומר: אל תיראו! בניו אתם, עשו כל מה שאתם מבקשים, ואינו מקפיד עליכם" (תנחומא, הוספה לפרשת דברים),

מי שהולך ברחוב, כמעט לא יתכן שלא יתקל במראות אסורים. מה צריך בכל זאת להשתדל? - שלא לבוא מתוך אונס לרצון. וגם אם נכשלים לפעמים ברצון, זו אינה סיבה להכשל פעמים נוספות. אפילו אם מתוך מאה פעמים מצליחים למנוע פעם אחת בלבד - גם זה כדאי. מה שאפשר למנוע, צריך למנוע.⁷

אחת הבעיות בכל עבירה שעוברים עליה כמה פעמים היא, ש"כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, נעשית לו כהיתר" (יומא פו, ב); הוא כבר לא מרגיש את חומרת הדבר! לפחות על ענין זה צריך להתגבר. לא להגיע למצב שנעשית לו כהיתר. מה שנכשלת נכשלת, וצריך לעשות תשובה על כך, אבל זו אינה סיבה להכשל עוד.

הרי מה קורה למי שמחליט שלא להזהר עוד מעבירה מסוימת? אומר הפסוק: "למען ספוט ה' ה' את הצמאה" (דברים כט, יח) - "בדיל לאוספה לה חטאי שלותא על דנאותא" (אונקלוס). כלומר, כל זמן שאדם מחליט שבעצם הוא נזהר, והוא אכן משתדל שלא להכשל, אז למרות שפיה ושם הוא נכשל ברצון, אין דנים אותו אלא על מה שעשה ברצון. אבל ברגע שאדם מחליט: "מעבירה זו אינני נזהר יותר", אז גם אם נכשל בשוגג, ואפילו קרוב לאונס, ה' דן אותו גם על השגגות של עבירה זו. כדאי א"כ להשתדל מאד, שלא להגיע למצב הזה, של "נעשית לו כהיתר". גם אם נכשלים, להשתדל שלא להכשל עוד. וגם אם קרוב לודאי שאכשל, להשתדל לפחות שזה לא ימשוך את הלב שלי יותר מדי. אנו אומרים ערב ובקר בקריאת שמע: "ולא תתורו אחריו לבבכם ואחריו עיניכם" (במדבר טו, לו). גם אם העינים רואות מה שרואות - לא לתור אחריהן. לא ללכת שבי אחרי המראות שאנו רואים.

אחת העצות להמנע מראיות אסורות, היא להשתדל לחשוב בדרך בעניני תורה ויראת שמים⁸. על ידי זה יצליח בס"ד לשמור על קדושת וטהרת המחשבה, ואז יזכוהו ויסייעוהו מן השמים שלא להכשל בדברים המטמאים את המחשבה. עצה זו יעילה גם למי שכבר נכשל בהסתכלות אסורה, למנוע את ההרהורים הרעים שבאים בעקבותיה, וכפי שכותב הרמב"ם: "אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה" (הלכ' אסורי ביאה פכ"ב הכ"א). ועל כן, "אם יבוא לו הרהור - יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה, שהיא אילת אהבים ויעלת חן"⁹ (משלי ה, יט; רמב"ם שם פכ"א הי"ט), וממילא היא מבטלת מחשבות רעות והרהורים רעים¹⁰, "מפני שלבו פונה מדברי הבאי לדברי האמת, שהן אוהזות לבב הקדושים" (רמב"ם שם הכ"ד)¹¹. העצה למי שנכשל דומה א"כ לעצה למי שעוד לא נכשל.

גם כשנפגשים לצורך נישואין, ומקיימים את דברי חז"ל "אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה" (קידושין מא, א), לא צריך להרבות בזה יותר מדי. אם קבע כבר בדעתו שהיא מוצאת חן בעיניו, לא צריך לבדוק שוב ושוב. אמנם צריך עוד לבדוק שהיא מתאימה לו מבחינת המידות וההשקפות [וגם לזה לא צריך פגישות מרובות מאד], אבל את המראה החיצוני הרי אפשר לבדוק בפעם אחת. אין שום צורך ושום היתר להרבות בהסתכלות, גם בפגישות הנעשות לצורך נישואין. כדאי גם למעט בפגישות, להפגש רק כמה שצריך,

גילוי עריות, השכינה מסתלקת מישראל. זו הרי היתה עצת בלעם, להחטיא את ישראל בכנות מואב, כדי שהשכינה תסתלק מישראל. כשאנו גדורים בעריות, הקב"ה איתנו, וח"ו כשלא גדורים בעריות, הקב"ה מסתלק מאיתנו. פינחס בקנאתו לה' הצליח בסוף לעצור את המגפה. אחרת, לולא פינחס, הקב"ה היה ח"ו מכלה את כל עם ישראל.

הסיבה לריבוי מספר החוטאים בבעל פעור

בפרשה של בנות מואב, צריך להבין על מה נתחייבו החוטאים מיתה. איסור "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'" (דברים כג, ד) לא היה שייך כאן, שהרי איסור זה נאמר רק על "עמוני - ולא עמונית, מואבי - ולא מואבית" (יבמות עו, ב). גם איסור "לא תתחתן בם" (דברים ז, ג) לא ברור שהיה כאן, שכן הראשונים נחלקו האם איסור זה ישנו בכל גויה (רמב"ם הלכ' אסורי ביאה פי"ב ה"א), או רק בגויה שהיא משבע אומות (טור אה"ע סי' ט"ז), והמואבים - אינם משבע אומות. הדין של בועל ארמית בפרהסיא קנאין פוגעין בו (משנה סנה' פא, ב) ודאי היה כאן, ועל זה באמת נהרג זמרי, אבל שאר החוטאים לא הגיעו למצב הזה, לבעול בפרהסיא, ועל כרחק שלא על זה נתחייבו מיתה. ולכן נראה, שהאיסור עליו נתחייבו מיתה היה איסור עבודה זרה. "כשתקף יצרו עליו ואומר לה השמעי לי - היא מוציאה לו דמות פעור מתיקה, ואומרת לו: השתחוה לזה" (רש"י במדבר כה, ב). על זה נתחייבו החוטאים מיתה.

בדור גדול כזה - דור של גדולי עולם שלומדים תורה מפי משה רבינו, וחיים עם נסי המן והבאר וענני הכבוד וכל שאר הנסים - מה שהצליחו בנות מואב להסית רבים כל כך מבני ישראל לעבודה זרה, מראה עד כמה גדול כח הטומאה של יצר העריות. כבר הזכרנו, שכמאה וחמישים אלף איש נהרגים כאן ע"י דייני ישראל, ואלה שנהרגו ע"י דייני ישראל הרי עבדו לבעל פעור בעדים והתראה! [כי דייני ישראל לא הורגים בלי עדים והתראה]. מבהיל הרעיון, איך בדור כזה, מאה וחמישים אלף איש עובדים לבעל פעור בעדים והתראה⁶! והכל מחמת יצרא דעריות.

להזהר בשמירת העינים למרות הקושי

והכשלונו

מה היה הגורם למכשול הנורא שנכשלו כאן ישראל? אסור לנו לקטרג על ישראל, אבל כנראה הגורם לזה היה - אי שמירת העינים. שהרי מה עשו אותן רשעות? - "ותקראן לעם לזבחי אל־היהן" (שם, ב). ופירשו חז"ל, שערומות פגעו בהן (סנה' קו, א). זה מצידן. אבל מצד ישראל - העינים שלא נזהרו וראו את הרשעות הללו, הן אלו ש"מצליחות" להביא את החורבן הגדול. אולי "ותקראן" הוא גם מלשון מקרה, כי ישראל ודאי לא היו הולכים ככוונה כדי להסתכל; אבל כשקורה המקרה ונתקלים בזה - קשה להתגבר, ומתוך האונס באו גם לרצון, והדרדרו מזה עד עבודה זרה ועד לקיחת נשים נכריות. ההתחלה היתה פחות או יותר באונס, אבל כשלא נזהרים - באים מתוך האונס גם לדברים אחרים. לכן נענשו בעונש כבד כל כך. במציאות של ימינו, קשה מאד להזהר בשמירת העינים.

העינים, לשמור על המחשבה, אין לנו פינחס שיקנא קנאת ה' ויציל אותנו, כל אחד לעצמו צריך להיות הפינחס של עצמו, לקנא קנאת ה' של עצמו, ואז נזכה שיתקיימו בנו הדברים שבלעם אומר לטובה, ש"ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו", ונזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

ולא להתעכב הרבה זמן עד החתונה.

הקב"ה מצדו הוא רב חסד. "לא הִבִּית אֲנִי בְּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל". אבל הנהגה זו תלויה גם בנו, שגם אנחנו לא נביט לדברים לא טובים. הקב"ה הרי מתנהג עם בריותיו במידה כנגד מידה (סנה' ז, א). ממילא, אם אנו נזהרים שלא להביט לאן שלא רצוי להביט, גם הקב"ה ינהג עמנו באופן של "לא הִבִּית אֲנִי בְּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל". לא לשמוע לעצת בלעם הרשע שאמר "לא הִבִּית אֲנִי בְּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל" כדי שנחשוב שאפשר לחטוא ולא יקרה כלום. זוהי עצה רעה ואינה נכונה. "וְטוֹב לֹא יִהְיֶה לְרָשָׁע" אומר קהלת (ח, יג). לכן, לא נשמע לעצת בלעם לחיי הפקרות. נשמע לעצת משה רבינו לשמור על

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. [מאמרו של הרב בענין זה פורסם בכתב העת "ירושתנו", כרך ג' (תשס"ט) עמ' ק"ח. כתב עת זה יוצא לאור פעם בשנה ע"י "מכון מורשת אשכנז" (בני ברק), ובו מחקרים וסקירות בתורתם של חכמי אשכנז, אורחותיהם ומנהגיהם].
הקשר בפרשת בלק לדעת הרב שליט"א: "אולי אוכל נִפְחָה בו" (במדבר כב, ו) ⇔ "וַיִּהְיוּ הַמַּתִּים בְּמַגְפָּה אַרְבָּעָה וַעֲשָׂרִים אֶלֶף" (שם כה, ט).
קשר נוסף: "וַיִּרְאֶה בַּלַּק בֶּן צְפּוֹר" (שם כב, ב) ⇔ "וַיִּרְאֶה פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר" (שם כה, ז).
קשר נוסף: "וַיִּיאָמֶר מוֹאָב אֶל זִמְבִּי מִדִּין" (שם כב, ד) ⇔ "וַיִּיאָמֶר מֹשֶׁה אֶל שְׂפָטֵי יִשְׂרָאֵל" (שם כה, ה).
קשר נוסף: "וַיִּשְׁלַח מְלָאָכִים אֶל בַּלְעָם בֶּן בְּעוֹר" (שם כב, ה) [פונים לעזרה אל בלעם] ⇔ "נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי, אמרו לו: אנו נדונין במיתה ואתה יושב"? (רש"י שם כה, ו) [פונים לעזרה אל זמרי].
2. כך הסביר רש"י את הפסוק בפירוש שני, ולפיו "לא הִבִּית" "וְלֹא רָאָה" הכוונה היא **לקב"ה**: "לא הִבִּית **הקב"ה** אֲנִי שביעקב. כשהן עוברין על דבריו, אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהן עוברין על דתו" (רש"י).
ואולם בפירוש ראשון פירש רש"י את הפסוק "כתרגומו". ולפי תרגומו, "לא הִבִּית" "וְלֹא רָאָה" הכוונה היא **לבלעם**, שהביט וחיפש עוונות וחטאים בישראל, ולא מצא: "אֶסְתַּפְּלִית, וְלִית פְּלִחֵי גִלּוּלִין בְּדִבְתֵי יַעֲקֹב, וְאִף לֹא עֲבָדִי לִיאֹת שְׁקֵר בִּישְׂרָאֵל" (אונקלוס), וכתרגום חוזר ללשון הקודש: הבטתי וראיתי, שאין עובדי גלולים בבית יעקב, וגם לא עושי יגיעת שקר בישראל].
3. בפירוש "העמק דבר" להנצי"ב זצ"ל פירש וז"ל: "לא הִבִּית אֲנִי בְּיַעֲקֹב וגו', כי האֲנִי שיש ביעקב אינו בעצם מושרש בלב יעקב... אלא כמו שאדם רוצה לעשות אֲנִי ע"י רוח שטות וכיוצא בזה". והיינו, שחטא של אדם מישראל לעולם אינו חטא בעומק, אלא חיצוני ומקרי בלבד, ובהבטה פנימית - אין כאן חטא בעצם. ולכן אין החטא גורם לסלק מאיתם השכינה, וכמבואר בסוף הפסוק: "לא הִבִּית אֲנִי בְּיַעֲקֹב... ה' אֶלְקֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְעוּת מִלֶּךְ בּוֹ". "אפילו מכעיסין וממרים לפניו - אינו זז מתוכן" (רש"י).
4. כן דעת רש"י. ואולם הרמב"ן מְקַשֵּׁה על כך ומסיק, שכך באמת היה צריך להיות מנין ההרוגים לפי מה שצוה ה' מתחילה, לדון ולהרוג את כל הנצמדים לבעל פעור. ואולם בפועל, בזכות קנאותו של פנחס נתבטלה הגזירה, "ולא נדון אחד מכל העם ביד השופטים", אלא מתו ע"י ה' במגפה, והנשארים - "השמידם ה' אַחַר כֵּן, טַרַם עֲבָרְכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן". [שהרי עוד בטרם נכנסו לארץ, אומר משה לישראל: "עֵינֵיכֶם הִרְאִית אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּבַעַל פְּעוֹר, פִּי כָּל הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָיו בְּעַל פְּעוֹר - הַשְּׂמִידוֹ ה' אֶלְקֵינוּ מִקֶּרְבְּךָ" (דברים ד, ג)]. עכ"פ, גם לדעת הרמב"ן נמצא, שבסופו של דבר מתו כמאה וחמישים אלף איש בעוון בעל פעור, מלבד כ"ד אלף איש שמתו במגפה.
5. שהרי מיד אחר כך נמנו בני ישראל, ונמצאו כששים רבוא איש (במדבר כו, נא). הרי, שקודם אותו מעשה היה מנינם כשבע מאות ושבעים אלף איש. ואם מתוך ציבור זה נהרגים למעלה ממאה ושבעים אלף איש - הרי זה כרבע מכלל ישראל, בקירוב.
6. יש מי שכתב בדעת הרמב"ן, שהסברא נותנת, שהנצמדים לבעל פעור לא עשו כן בעדים והתראה. דאל"כ, לא היתה קנאותו של פנחס מבטלת את החיוב להרגם בדיינים (עי' הערה 4), והיו צריכים להרגם. ועל כרחק שהציווי להרגם היה בהוראת שעה, ולא על פי דין, ולכן מששב חרון אף ה' - נתבטל הציווי.
7. עי' שבת (לא, ב), דרש רב עולא, מאי דכתיב "אֶל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה" (קהלת ז, יז)? הרבה הוא דלא לירשע, הא מעט לירשע?! אלא מי שאכל שום וריחו נודף, יחזור ויאכל שום אחר ויהא ריחו נודף?! ועי' רש"י שם.
8. כמבואר בגמרא (ב"ב טז, א), שהתורה היא תבלין ליצר הרע, "שהיא מבטלת הרהורי עבירה" (רש"י שם). [ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל" (משנה ברורה סימן א ס"ק יב)].
9. וכן בסוף הלכ' אסו"ב כתב הרמב"ם: "אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר: 'אֵילַת אֲהָבִים וַיַּעֲלֵת חַן, דִּינָהּ וַיִּבְנֶן בְּכָל עֵת, בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגָּה תְּמִיד" (משלי ה, יט; רמב"ם שם פכ"א הי"ט). והדימוי של החכמה לאילת אהבים ויעלת חן, אינו משל בעלמא, אלא שניהם מאותו שורש הם באים, וכמבואר בזה"ק: "אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם, דאלמלא יצר הרע - חדותא דשמעתא לא ליהו" (זוהר, מדרש הנעלם ח"א קלח, א). הרי שבמעמקי הנפש, חשקת התורה והחשק לנשים ממעיין אחד הם נובעים. כי אדם צריך להתאחד ולהתחבר עם התורה, וזה נעשה ע"י היצרא דעריות שהוא הכח המזווג והמחבר [ועי' "בן יהודע" (קדושין ב, ב ד"ה "אם פגע בך מנוול זה")].
10. וכתב בספר חסידים (סי' כ"ח), שלצורך זה מותר להרהר בדברי תורה אפילו בבית המרחץ ובמקום הטינופת. "ואף על פי שבכל מקום מותר להרהר [בדברי תורה] חוץ מבית המרחץ ובית הכסא (ברכות כד, ב), להפריש אדם מן העבירה - מותר". וכתב שם החיד"א בהגהותיו: "זה חדוש גדול. ומכאן נראה, כמה תוקף חומר איסור ההרהור בעריות, עד שלבטלו מתירין איסור חמור, להרהר דברי תורה במקום הטינופת".
11. ועי' ב"שערי תשובה" (שער א' אות ט"ו), מהו התיקון לעוון העינים.